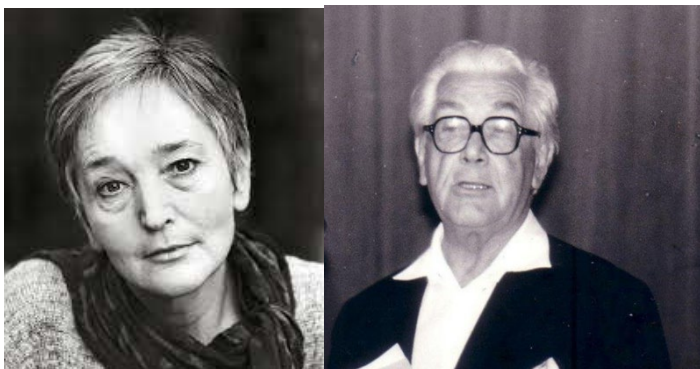

magamban ezt tapasztalom. Reménytelenné válok a politikai megoldások iránt, és azt hiszem, hogy ez következett be Jézusnál. Ez a pusztai kísértés visszautasításának lényege. Konrád, Kis János, Haraszti, ezek a személyek ma még közelebb vannak hozzám, mint 1981-ben, mikor megismerkedtünk egy tanítványom testvérének a lakásán. Bár Konrád akkor nagyon megértett. De... Merném azt mondani, hogy Jézus Krisztus óta nagyon kevés akkora szenvedelem született meg az emberiség ügyének elrendezésére, mint amekkora Marx Károlyban. És mi lett belőle? Petőfi vagy Széchenyi emberi nagysága előtt minden további nélkül meghajtom a fejem. Úgy neveltek a piarista iskolában, hogy tulajdonképpen ezek voltak a történelem szentjei, ezek a politikusok. De azt kellett tapasztalnom, hogy alig valaki csinálja ezt önzetlenül. Mindenki kiváltságért csinálja. Majdnem mindenki kiváltságért csinálja. Mert mi lett a marxizmusból a hatalomban? Az egész semmi másra nem volt jó, csak néhány ember kiváltságának őrzésére. Végül is ebből a szempontból az előző világ semmivel sem volt más, és az azt megelőző világ sem volt más. Meg kell csinálni azt, amit a politikusok legkülönbjei is vallanak, anélkül, hogy a hatalomban részt vennék.

Beszélő, 1990. május 12.

BENYHE ISTVÁN

KERESZTÉNYSÉG ÉS POLITIKA

(I. RÉSZ)

A politikának keresztény közösségeinkben nincs túl nagy tekintélye. A hatalom akarásának, megszerzésének és megtartásának vágya, hasonlóan az uzsorához, visszataszító a keresztény ember számára. Élesen meg kell különböztetnünk a **politikai hatalom** világát a **hit** mély átélésből fakadó keresésétől. Mindkettő fontos számunkra. A földi életter berendezkedése meghatározza életünket, az Isten által kijelölt út keresése, és a felismert igazság szerint való élés pedig örök életünk feltétele.

Magyarországon mindenki ért a futballhoz meg a politikához. Csakhogy, amíg a futball szabályait a legtöbben ismerik, addig a politika szabályait, alapelveit, gyakran céljait sem értik, és úgy gondolják, hogy a saját elvárásait kell a politikának teljesítenie. Aki tehát tisztában van a játékszabályokkal és tudja, hogy mire megy ki a játék, milyen körülmények befolyásolják a meccset és gyakran az eredményt, az elfogadja az eredményt, ha nem is mindig örül neki. Hogy tudjuk miről van szó, hogy jobban felkészülhessünk a jövőre és megfelelő ismeretek birtokában menjünk (vagy ne) választani, néhány hiperaktív barátunk már egy ideje rájja a fületem, hogy beszéljek a politikáról. Mégpedig úgy, hogy ne a megosztást, a botrányt, a választási szempontokat helyezem előtérbe, hanem a Krisztusra figyelő ember értékrendjén és látásmódján keresztül közelítsünk a problémához. Az én tudatos kereszténységemmel egyidős számomra is a kérdés: szükségünk van-e nekünk, jézusi tájékozódást igénylő embereknek politikai ismeretekre, esetleg tudásra, amikor a politikát feszültségforrásnak, a keresztény értékrenddel többnyire szemben állónak tartjuk, az evilág – végső soron kerülendő – dolgai közé soroljuk?

1. Fogalmi bevezető, vagy mit is fogunk vizsgálni

Először tisztázni kell a fogalmakat, a mondanivalónkat. A mai ember már távol áll a közvetlen döntéshozástól, a társadalmi rendszerek tényleges ismeretétől. Az athéni demokráciában a népgyűlés résztvevője megvitatta a közösség dolgait, döntést hozott és közvetlen kapcsolatot látott döntése és a következmények között. Ott is volt csalás és megvesztegetés vagy megfélemlítés, de a dolgok és alakítóik mégis sokkal közelebb voltak egymáshoz. Ma a társadalom sokkal bonyolultabb rendszerek szövevénye, amelynek átlátásához még a jog- és államtudományi diplomásnak is szakvizsga és sok éves tapasztalat szükséges. Tapasztalati és statisztikai tény, hogy az emberek túlnyomó többsége nem érti az életét szabályozó társadalmi rendszerek és alrendszerek lényegét, működését, nehezen igazodik el az elvek és a személyek által képviselt eszmék, alapvetések között, és végképp képtelen a döntése következményeit előre látni. Képviselőinket ugyanis személyesen csak ritkán ismerjük, a rájuk ható erőteréről legtöbbször fogalmunk sincs, **minden információt a kommunikációs csatornákból merítünk** (amelyek hitelessége tudjuk, hogy kérdéses). Vagyis bátran nevezhetnénk a politikai hatalom képviselőit **négy évente megújító választásokat csupán színjátéknak**. Köztudott, hogy a választásoktól nem fog megváltozni sem az ország államformája, érdekrendszere, szövetségi rendszere, gazdasági kényszerei, kapitalista berendezkedése stb. A politikai vezetésben a személyek változása garantálja, hogy mindig hinni lehessen az újrakezdésben, a megújulásban, egy eljövendő jobb

világban. A megválasztott új képviselők pedig mindig újra kezdik a hatalom gyakorlásának tanulását. A hatalomgyakorlás művészetét ebben a négyéves periódusos rendszerben soha nincs elég idő megtanulni és áthagyományoztatni. (Mint pl. egy középkori monarchiában.) Vannak ugyan sokszor újraválasztott vezetők, képviselők, de nekik is számolniuk kell a beáramló újakkal. **Azok a kísérletek mind elbuktak, amelyek a választók felkészültségéhez akarták igazítani a választási rendszert.** A vagyoni vagy a képzettségi cenzust simán megbuktatta a demagógia. Axióma, hogy minden szavazat egyenértékű, aki ezt vitatja, az nem demokrata, nem keresztény, nem tisztességes stb. Egy írástudatlan és egy akadémikus – akárhogyan is látja a világot – ugyanannyit érő szavazattal rendelkezik. Vannak törekvések, hogy bizonyos élethelyzetben a felelősségi szinthez kötődjön a szavazat, pl. az eltartott kiskorúak számához, de még sehol sincs rá példa. Ugyancsak része a politikai küzdelemnek, hogy bővítsük, vagy szűkítsük-e a szavazói bázist? A határon túli magyarok bevonását az ellenzék a szavazatok felhígításának fogja fel, amellyel a kormány magát erősíti. A levélzavazatok megnehezítésével, szabályzásával éppen fordított a helyzet. Itt is látszik, hogy az izgatott társadalmi lelkiállapot inkább lehet cél, mint a jó kormányzás garantálása. Kinek a célja? **Ki van a háttérben?** Nem tudjuk pontosan, de érezzük, hogy valaminek lennie kell. **Bogár László** évek óta kísérletezik, hogy körülírja, éreztesse, leleplezze ezt a rejtőzködő világerőt. Ez nem a mi célunk, de ahhoz, hogy jó lelkiismerettel döntsünk politikai kérdésekben, vagy legalább el tudjuk dönteni, hogy részt akarunk-e venni a döntésben, érdemes történeti távlatából szemlélve átszaladnunk előadásunk tárgyán, a **társadalom vezetését ellátó rendszerek történetén.**

2. A hatalmi szerkezet

Az élet alapszükségletein kívül minden emberi tevékenység ismeréséhez, végzéséhez előzetes felkészültség szükséges. Még az állat is tanulással sajátítja el a magasabb rendű életfunkcióit. (Hogyan vadásszon, hogyan védekezzen, rejtőzzön, hogyan viselkedjen másokkal, a fajtársakkal stb.)

Az ember társadalmi léte során – akár akarja, akár nem – olyan létszervezési, együttélési problémákkal szembesül, amelyek egyre inkább megkövetelik a tényszerű ismereteket (pl. szakismereteket), az ismeretek révén a részvételét a társadalmi munkamegosztásban, és egyben egy **átlátóképességet is**, amely segíti a napi döntések meghozatalában. Amíg a szakismeretek megszerzését mindenki az iskolától várja, az átlátó- és eligazodó-képességet azonban a legtöbben természetesnek, illetve adottságnak veszik.

A társadalomban egy alacsonyabb technikai színvonalon a kultúra örökítése, az életfenntartáshoz szükséges ismeretek továbbadása, az **átlátóképesség** alapvető megszerzése a közösségben, a családban, illetve a kultuszban (vallásban) történt. Akkor még nem

kellett helyesírássra, oktatásra vagy szakiskolára gondot fordítani. A közösségi élet szervezése, a közösség közös feladatainak ellátása minden időben összehangolt emberi tevékenységet, a közügyek intézését igényelte.

Az emberi közösségek vezetése a legnagyobb presztízsű feladatok közé tartozott. A jó vezetői képességet Isten adományának tartották, sőt, olykor gyakorlóját magát is istenként tisztelték (Egyiptom vagy az inkák istenkirályait). A képességek alapján gyorsan vezetővé válni ma már talán egyedül csak a hadseregben, főleg háborúban lehetséges. (Ott is egyre kevésbé.)

Minél nagyobb és sokrétűbb egy közösség, annál nagyobb munkamegosztásra van szükség a vezetéséhez. A modern társadalom vezetésének bonyolult érdekkörök szerint kell összehangolnia a rendszereit, miközben **alapfunkcióit** változatlanul be kell töltenie. (Vagyis biztosítania kell a társadalom **túlélését, egészségét, jólétét és szabadságát.**) Az európai gondolkodás fejlődésében már a középkor óta igen sokan behatóan foglalkoztak a **társadalmi szerződéssel**, vagyis a **társadalmat irányító hatalom és az irányítottak viszonyáról.** (Hobbes, Locke, Hume, Rousseau, Montesquieu stb.) A civilizációban ez a szerződés régóta közvita tárgya, amely időről időre az általánosan elfogadott társadalmi rendszerekben jelenik meg. (rabszolgaság, feudalizmus, alkotmányos monarchia, demokrácia...) Mára a társadalmi szerződéssel kapcsolatos vita hatalmi szempontok szerint folyik. Bizonyos uralkodó, vagy uralkodóvá tenni akart társadalommenedzselési formákat a közbeszédben (az azt irányítók) hatalmi szempontok szerint támogatnak, vagy utasítanak el. Mára a **társadalmi szerződésről folyó közvita** a kommunikáció és az információ főszereplővé válásával önmaga ellen fordul, és az információdömpinggel a **tájékoztatást gátolja**, valójában pedig nehezen kideríthető érdekeket szolgál.

3. A pártok és az egyházak a háború utáni világban

A hatalom mai szerkezetének a polgárok számára is jól látható, és leginkább ismert részei a **politikai pártok.**

A pártok, arra szerveződnek, hogy képviseljék és védelmezzék tagjaik és híveik érdekeit. Az érdekvédelem kezdetben nem jelentette a hatalom megragadására és megtartására irányuló politikai célt, hanem a közösségi érdekvédelem eszköze volt. (A középkorban pl. a klérus, a városi polgárság, a nemesi rendek, ligák már képesek voltak kikényszeríteni hatalmi befolyásukat még a király ellenében is). A 19. századra alakultak ki azok a nagy társadalmi csoportok, amelyek képviselőiben egyáltalán felmerülhetett a modern politikai párt eszméje, a képviseltek érdekében a politikai hatalom befolyásolása. A hatalom gyakorlásának módja, az uralom típusa a technikai fejlődésnek ezen a fokán már egyre inkább lehetetlenné tette a **rendeleti kormányzást**, hiszen az ügyek annyira bonyolultak voltak és olyan számban vártak elintézésre,

hogy azzal már csak egy nagyon jól szervezett hivatalnoki kar boldogult, az is csak akkor, ha a döntéseket a többség elfogadta.

A 19. század közepére az Európában általánosan megtalálható monarchiákban egyre nagyobb szerepet játszott a jól szervezett hivatalnoki kar, az állami feladatok és a hatalmi ágak szétválasztása, a hatalom legitimálásnak pedig egyre inkább már csak a nép általi megválasztást tartották elfogadhatónak. A nép által választott hatalom mintegy magával hozta a királyi hatalom lassú kiszorulását a végrehajtó szervezetekből és azokat egyre inkább ellenőrzött körülmények közé helyezte. **A mai európai hatalmi berendezkedés kialakulása** (amely világszinten egyre inkább példává válik) a **nagy francia forradalom idejére** nyúlik vissza. (Ahogyan az európai állami berendezkedés és szerkezet pedig a harmincéves háborút lezáró, 1648-as vesztfáiai békerendszerre.) A pártok szerepének megnövekedése egybeesett a nacionalizmusok megerősödésével, így elmondhatjuk, hogy a politikai és a nemzeti küzdelmek összefonódtak és mindegyik jelentősen járult hozzá a keresztény egység és a szakrális monarchiák széttördeléséhez. A francia forradalom több törésvonal mellett is **megosztotta** kezdetben a francia nemzetet, később az európai államokat is. Kieleződtek az ellentétek a király és polgárság, paraszt-polgár, paraszt-munkás, paraszt-katona, klérus-világi hatalom, az államon belül a magukat megszervező nemzetiségek stb. között. Új közösségek születtek és társadalmi integrációjukat türelmetlen és erőszakos ideológiák igyekeztek segíteni. A napóleoni háborúk után a **választás** egyre inkább polgárjogot nyert, és a következő század végére már minden kultúrállamban általános, közvetlen és többnyire titkos választásokat tartottak. A választások szereplői jellemzően a **PÁRTOK és jelöltjeik** lettek, akik a választáson nyert legitimitásukkal irányíthatják az országot, illetve közvetlenül is részt vehetnek a törvényalkotásban. Bizonyos országokban maguk a pártok is nemzetiség szerint szerveződtek, elsősorban nem a politikai elképzelések voltak a meghatározóak. (pl. Belgiumban a vallon és a flamand párt, pártok)

A magát kereső Európa III. Leo pápa 1891-ben kiadott **Rerum Novarum** c. pápai enciklikája és 1931-ben az azt megerősítő, XI. Pius pápa által kiadott **Quadragesimo Anno** c. enciklika szociális tanítása hatására az európai társadalmak a keresztény értékrend és a politika leginkább lehetséges összeegyeztetésével kísérleteztek. Az egyház által vezérelt szociális mozgalmak igazságosabbá tették Európa társadalmait és jelentős változásokat indítottak a politikai pártok világában is. A 2. világháború után a nagy homogén életvitelű csoportok széttörődésével lassan fogyni kezdett a tömegpártok tagsága és Európa újjáépítéséhez kapcsolódóan megszülettek, és Nyugaton sok helyen hatalomra jutottak, a modern kereszténydemokrata (keresztényszocialista) pártok.

Fontos tudni, hogy a kereszténydemokrácia csak nevében utal vallásra, az valójában tisztán politikai társadalomvezetési modell. Annyiban keresztény, hogy a hatalmi struktúrája igyekszik a legnagyobb mértékben megfelelni a keresztény vallásból következő kulturális és gazdaságszervezési elveknek, hagyományoknak. A gazdasági fejlődés és a növekvő életszínvonal hatására az **egyház társadalmi tanítása azonban egyre távolabb került a tömegek változó értékrendjétől**. Azok az új társadalomszervezési elvek és lehetőségek, amit a korszerű technika lehetővé tett, egyre nehezebben voltak megfellelthetők a keresztény értékekkel, pontosabban az egyre kényelmesebben élő emberek egyre kevésbé akarták őket figyelembe venni. A pénteki böjt és hústilalom elhagyásával kezdődött, majd a szentmise-látogatás elmaradozásával folytatódott. A folyamat közismert. A politikai hatalomban érdekelt erők hamar felismerték, hogy a világot nemcsak területi felosztás alapján lehet a hatalmi struktúráknak alávetni, hanem ahogy a tömegpusztító fegyverek értelmetlenné tesznek egy újabb világháborút, úgy az ideológia segítségével belföldön és a nemzetközi térben is könnyen és áldozatok, fizikai romok nélkül lehet bekapcsolódni az új hatalmi harcba, szerkezetbe. Az **egyetemek** a háború utáni gazdasági fejlődés hatására egyre másra bocsátják ki a fennálló társadalmakat kritizáló eszméket valló „emberjogista” diplomás generációkat. Főleg a marxizmus különböző változatai, új-maoisták, a magukat politikamentesnek maszkírozó hippik, a frankfurti iskola és más balos műhelyek stb., kísérleteznek az 1956-ban Magyarországon végleg lelepleződött lenini bolsevizmus rehabilitációjával. Herbert Marcuse az „Egydimenziós ember” c. művében (1964) megállapítja, hogy a szabadságot és minden magasabb rendű társadalmi eszményt a háborút követően egyetlen csatornába tereltek, a fogyasztás csatornájába. Aki fogyaszt, vásárol, az boldog, szabad és jó állampolgár. Marcuse úgy látja, hogy a fogyasztásra rákapott társadalomból nincsen más kiút, csak a fiatalok mozgósítása, mert ők még nem fonódtak rá teljesen a fogyasztási rendszerre.

Ez a **fogyasztói társadalomkritika** és a **vele járó egyházkritika** szülte meg a legszélesebb tömegekben a bizalmatlanságot a politikai vezető rétegek iránt, robbantja ki a párizsi diáklázadásokat, emeli fel az új-maoizmust és szolgál munícióul a gyarmatok felszabadítási harcához, az antikapitalista forradalmaknak és felkeléseknek Koreától és Kubától Bolívián és Etiópián át a világ legtávolabbi zugáig. Még a 60-as, 70-es évek Jézus-mozgalma is lényegében ezt a célt szolgálta, profanizálta a keresztény tanítást, a Jézus-eszményt, és új, leginkább fogyasztói és szexuális szabadságot hirdető értelmezést adott neki, mintegy a krisztusi békét középpontba állítva, amelynek kiváló hátteret adott a vietnami háború.

Régebben nem voltak társadalmi mozgalmak a javak igazságosabb elosztására? Voltak, de a korábbi történelmi korokból, majd a kapitalizmusból az emberiségre maradt tekintélyelvű hagyományok és maradványok (tisztesség, szégyenérzet, a kiválóság tisztelete, a család primátusa stb.) mindig visszatértették az embereket azokhoz az értékekhez, amelyek erejében az ember történelmi fejlődésében eljutott idáig. Amikor a technikai és szociális fejlődés ezeket az alapokat már kikezdte, akkor lépett előtérbe a hatalmi szerkezetek nyílt és erőszakos lényege. Ugyanis a **hatalom forrása** már nem a rabszolga, a földtulajdon vagy a nemesi előjog volt, hanem a **vagyon**, amelyet a **pénzvagyon** testesített meg. Amikor a hatalom forrása tárgyi eszköz vagy éppen a társadalmi szerződéssel biztosított **kiválóság** (nemesség), akkor a társadalom vezetésével járó feladatok nagy része többnyire tiszteletet vált ki a vezetettekben. Amikor ez a forrás áttevődik a mindenki által megszerezhető és kevésbé tárgyasítható **pénzre**, akkor a kiválóság elveszíti jelentőségét, mindenki egyenlő akar lenni, természetesen azért, hogy megszerezze a hatalom és a jólét új, immáron kizárólagos forrását. A pénzvagyon eredete a második generációtól már senkit sem érdekel, arra senki nem kíván emlékezni. A pénzvagyont működtetők egyre nagyobb **tőkekoncentrációkat** hoznak létre, hogy az ezáltal **fókuszált munkaerő** (nagyvárosok) kiemelkedő eredményeket érhessen el. Természetesen leginkább a pénzvagyon biztonságát garantáló hadiiparban, de sok káprázatos technikai csoda is születik (úrhajózás, mobil-kommunikáció, közlekedés stb.).

A pénzvagyon gigantikus koncentrációjának működtetéséhez a fogyasztóktól és a vagyon előteremtőitől határozottan elkülönülő, a többség számára láthatatlan **új nemesség születik**, amely létét arra alapozza, hogy tagadja, hogy egyáltalán létezik. **Vagyis minden társadalmi szerződés nélkül, a pénzvagyon kezelőjeként, parazitaként telepszik rá a világra. Ő szervezi annak munkáját, irányítja és csatornázza a világ javait, és olyan felépítmény létrehozásán ügyködik, hogy a valóságot lecserélve virtuális valóságot épít ki.** A társadalmat fizikai szükségletei szintjén működtető és még **tárgyi valóságokhoz kötődő politikai hatalmi rendszer** immár az **útjában áll**. Igen, jól hallották, a pártpolitika, a politikai hatalom választással megújuló rendszere a tényleges hatalom birtokosainak ma már **az útjában áll!**

A mai helyzet megértéséhez azt kell látni, hogy a hatalom tényleges birtokosa, a **láthatatlan újnemesség** kivonta magát minden demokratikus játékszabály alól, tagjai nem a közösség választásából, hanem háttérdöntések nyomán kerülnek pozícióba. Bankvezérek, médiairányítók, nyugdíjalap-kezelők, közösségi média-tulajdonosok (Google, YouTube, TikTok, Facebook, stb.)

Ez a csoport már minden anyagi erőforrással rendelkezik, hogy teljesen a maguk képére formálják a világot, és az **egyházak legyőzése után** a tömegek befolyásolása során már csak a jól szervezett (többnyire) **nemzeti közösségek**, bizonyos **tradíciók (pl. család)** és a **politikai osztály** áll az útjukban. A politikai osztály megalkuvóbb része kiegyezést keres az újnemességgel, nem törődve azzal, hogy úgy járnak, mint Bizánc ostroma idején a szultánnal kiegyezni akaró gazdag görög vezetők. (Kivégzik őket. Olykor szó szerint, olykor csak társadalmi létezőként.) A **politikai osztály** elhiszi magáról, hogy ő határozza meg a játékszabályokat, miközben tényleges **erőforrása csak a lakosság által befizetett adók újraelosztása és a hitelfelvétel**. Minthogy a lakosság a választásokat követően általában nem támogatja, nagy a bizalmatlanság vele szemben, ezért képtelen saját politikát folytatni és a rábízott közösség érdekében szervezni a társadalmat. A világban alig van már olyan ország, ahol a politikai vezetés nagy népszerűségnek, lakossági tömegtámogatásnak örvendene. (Buthan, Dél-Korea, Brunei, talán Svájc és néhány európai törpeállam.) A politikai küzdelem, amelyet a **demokrácia** ürügyén vívunk valójában a legkritikább esetben hoz valódi eredményt. Ez a **rendszer, vagyis a modern liberális demokrácia nem kétharmados kormánytöbbségre van kitalálva, hanem egymásnak kiszolgáltatott kis pártocskák koalíciójára és marakodására**, amelyben a végső szót mindig a pénz hatalom, illetve az azt megtestesítő láthatatlan újnemesség mondja ki. József Attila látónoki sorai: „jogállamban pénz a fegyver”. **Vagyis aki a közösség ügyeit intéző látszólagos hatalombirtoklás struktúráihoz szeretne közelebb kerülni, netán ezen struktúrák cselekvő részese lenni, az jó, ha tudja, hogy csak az állampolgári alávetettség egy másik szerkezetébe lép bele, ahol az alávetés mibenléte még az alávetettek nagy részének sem világos.**

Tehát aki a közügyek intézése iránt érdeklődik, és azt a jézusi tájékozódás és értékrend szerint közelítené, annak először tisztában kell lenni azzal a fogalomkészlettel, amely lehetővé teszi az adott rendszer tanulmányozását. Tisztában kell lennie azzal, hogy amit tanulmányozni készül, az milyen természetű, honnan ered, egyensúlyi helyzet kialakítására törekszik-e, és hogy milyen erők hatnak rá!

4. A politika, mint a hatalom struktúrák alapvető mozgásformája

A politikai élet tanulmányozása mindig a hatalmi viszonyok tanulmányozásával kezdődik. Minthogy a keresztény létszemléletben a hatalom nem kerülhető meg, tisztában kell lennünk azzal, hogy a keresztény hatalomfogalom mennyire használható mai társadalmi viszonyainkra.

A legelső axióma, hogy az Isten hatalma nem írható le a földi körülmények között ismert, vagy megismerhető hatalmi képletekkel. Ugyanis Isten nem szerezte a hatalmát, és hatalma természetét sem lehet levezetni a

Föld hatalmi konstrukcióiból. Az Isten által teremtett ember azonban ismeri a földi hatalom természetét, törekszik rá, hiszen ebben is Teremtőjéhez kíván hasonlóná válni. Épp úgy benne van az emberi lélekben a hatalomra való törekvés, mint az örök élet utáni vágy. A hatalom két szélsőséges megnyilvánulása az **adás** (osztás) és a (el)**vevés** (rablás). Mindkettő a rend érdekében történik. Csupán hívőként gondolom, hogy Istennek hatalma van odaadni mindenét, embersorsot vállalt lényegének (fiának) földi életét is, hogy lelepleződjön a bűn, ezáltal egy bűnnel nem szennyezett, békességes világ jöhessen létre. Ez sajátos hatalomfelfogás, amely hatalomnak tekinti azt, hogy nem állunk ellen annak a hatalomnak, amelynek ellent állva bünt kellene lekövetnünk. (Vö: János 15:22. „*Ha nem jöttem volna, és nem szóltam volna hozzájuk, nem volna bűnük, most azonban nincs mentségük bűneikre.*”)

A sátáni erő, inkább elvenné minden más teremtmény javait, hogy az így nyert erővel fegyelmezzon és alakítson ki neki tetsző rendet. Itt a Földön minden kevert állapotban jelenik meg az ember előtt, ezért a mi feladatunk, hogy élve a választás szabadságával eligazodjunk a kérdésben.

Ehhez meg kell különböztetnünk a **hatalmat** és az **uralmat**. Nagy vonalakban a hatalom gyakorlása vezet az uralomhoz.

Max Weber meghatározása jól használható:

„*Hatalomnak azt a társadalmi kapcsolatokban rejlő lehetőséget nevezzük, amely megengedi, hogy az egyik ember akár a másik ellenállása ellenére is véghez vigye akaratát, függetlenül attól, hogy erre a lehetőségre mik, vagy milyen eszközök adnak módot.*”

Az **uralom** feltételezi az adott nép **engedelmisségét** a hatalom felé. Az uralom és a hatalom nem szinonimák, mert nem minden hatalom uralom is egyben. Az a hatalom uralom, amelyben megvan az engedelmeskedni akarás minimum szintje, aminek az **alapja a hatalom legitimitásába vetett hit**. Ez a hit, a nép általi elfogadás teszi a hatalmat uralommá.

Az uralomnak három fajtája van:

- **tradicionális uralom:** a legitimáció forrása maga a tradíció, amely az öröklésen alapuló [monarchia] jellemzője
- **legális uralom:** a modern igazgatási rendszer valósítja meg, amiben a kormányzási jog azok kezében van, akik ezzel meg lettek bízva, s ezt a nép legálisnak fogadja el
- **karizmatikus uralom:** szembefordul mind a tradicionális, mind a legális uralommal, és egy saját hatalmi rendszert alakít ki

Mínt hogy társadalomban élünk, ahol a közügyek intézése szükséges, minden vallási rendszer, így a kereszténység is elfogadja a közösség vezetését. A keresztény szemlélet ott húz éles cezúrát, amikor azt vallja, hogy „inkább kell engedelmeskedni Istennek,

mint a császárnak”. Vagy „...a szombat van az emberért és nem az ember a szombatért”.

A keresztény világban kialakult, hogy a társadalmi rend igyekszik szinkronban működni az uralkodó vallással. Minden országban az ott uralkodó, vagy az uralommal kiegyezett vallással, vallásokkal. Ezek a vallások és hierarchiájuk mintegy örökök, hogy az uralom ne tehesen kénye-kedve szerint az alávetettekkel, hiszen az egyházak a társadalmi szerződés „istentől rendelt” őrei. A nagy francia forradalom nem véletlenül fordult élesen szembe az Egyházzal és noha elbukott, történelmi időkre utat mutatott, hogy **a világi hatalom nem kívánatos koloncnak tekinti a vallást**, az egyházakat. Az egyházakkal való teljesen brutális leszámolásra azonban az 1917-es bolsevik lázadásig kellett csak várnia a világnak. (Persze az egyházak kiélezett helyzetben szentesítették az uralom legfontosabb elvárásait, szemérmesen félrenéztek a háborúk során és mindig megtalálták a megfelelő bibliai vagy szenthagyományból jövő magyarázatot arra, hogy a hatalmi és gazdasági terveket támogassák, vagy, ha azt nem is, legalább ne akadályozzák. Pl. gyarmatosítás, újkori rabszolgaság, a pénz hatalom kiterjesztése stb. Azonban ez a magatartás nem a vallások lényegéből, hanem az azt képviselő klerikusok és vezetők személyes esendőségéből ered.)

5. Nagy ugrás?

Igen, azzal jutottunk el korunkig, ahol a keresztény civilizáció uralmi szempontból kettévált, a hidegháború két frontja mögött látszólag új struktúrák fejlődtek, és csak a rendszerváltás után, ma vesszük észre, hogy a különbségek ellenére, eredményében igen hasonló társadalmi struktúrák épültek ki.

A modern társadalmakban megfigyelhető, hogy az egyházak fegyelmező hatásának csökkenését, a politikai és jogi ellenőrző funkciók igyekeznek pótolni. A hitbéli közmegegyezést a választott testületekre ruházott hatalom és a jog helyettesíti. A társadalom egészen addig, amíg az **örökölt** közös **kultúra, vallás és morál lehetővé teszi**, komolyabb működési zavarok nélkül képes új uralmi rendszereket működtetni. A demokratikus berendezkedés pedig azt az **illúziót kelti**, hogy az emberi sokaság közös bölcsessége **Isten** szavának tekintélye és a belévetett bizalom **nélkül** is helyesebb és tisztességesebb döntéseket tud hozni, mint a történelmi tradíciókon alapuló korábbi társadalmi szerződések.

A szocializmus vallásüldöző évtizedeiben felnőtt keresztény generáció nem nagyon vett részt (nem is vehetett) a politika közvetlen alakításában, és vezérelve lett a jézusi tanítás: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré és az Istennek, ami az Istené.” Vagyis az egyházüldözés hosszú korszakában a hitükhöz ragaszkodók saját alternatív világukba húzódtak vissza és abból a saját egyházukban előforduló együttműködési szándék sem nagyon mozdította ki őket. A békepapok működését általános elutasítás

övezte a hívek és paptársaik részéről is. A keresztény hívő hamar kiismerte a kompromisszumok, törleszkedések, piti árulások világát. Mindenki tudta, hogy a piaristáktól az első évben nem veszik fel az egyetemre, de aztán később – ha nem ugrál – bekerülhet. Vagyis ez a „nem ugrál” nagyon bevésődött a magyar társadalomba. Egy hitét komolyan vevő keresztény fiatal nem lépett be a KISZ-be, nem ajánlkozott fel besúgónak és nem lett sem párttag, sem BM-es, sem az erőszakszervezetek tagja. Igyekezett úgy berendezni az életét, hogy ne kényszerüljön a hatalom közvetlen közelébe. Személyiségének szilárd része lett a hatalommal szemben a kritika, gyanakvás és elfordulás, amely több kis közösség krédójában a politikával való szembenállást hirdette. Traumaként élte meg, hogy egyháza, pragmatikus megfontolásból, súlyos kompromisszumokat kötött az ateista hatalommal, sőt, nem egyszer a saját hívőjét is elítélte, ha túlságosan ragaszkodott hitéből következő lelki autonómiájához, lelkiismereti szabadságához. A keresztény sokszor azt élte meg, hogy a politika nem a közösség érdekeit képviseli, általában idegen érdekekért küzd, a közösség véleményét nem veszi figyelembe, és állandóan kész korrumpálni a társadalom tagjait. Vagyis kész hatalmi úton (pozicionálás, anyagi, utazási, előmeneteli stb.) előnyöket biztosítani – többnyire – erkölestelen viselkedésért cserébe.

Az Egyház az elmúlt 2000 éven át **közvetett hatalomgyakorló** volt, a végrehajtó hatalmat a világi hatóságok gyakorolták. A fogyasztói társadalmak térnyerésével az egyház spirituális befolyása erősen csökken, amire a világi hatalom tulajdonképpen már régóta vágyott. Szeretett volna a hatalom az egyház moderáló, szabályozó gyámsága alól kikerülni, így az önálló tulajdonos és önszerveződésre képes rendszereket, a paraszti, nemesi, polgári tulajdonosi egzisztenciát a leggátlatlanabban, fizikai létében is felszámoló hatalmi kísérletnél, a bolsevizmusnál a hatalom már nyíltan egyházellenes, sőt egyház üldöző.

A **bolsevik megszállás alá került országok** esetében az egyházak hamar elvesztették legális befolyásukat, de éppen erőszakos visszaszorításuk miatt tekintélyük a civil szférában és a családokban, és a hivatalos működésük megtúrt területein, ha csökkent is, de **megőrződött**. Az itt felkínált politikai struktúra, a **népi demokrácia** mindenki számára nyilvánvalóan a **nyílt erőszakot jelentette**. Az egypártrendszer egyrészt hiteltelenné tette az állampártot, **másrészt illuzórikus várakozást** ébresztett a **többpártrendszer és az egyházi reneszánsz** iránt. A rendszerváltás lényege a mi szempontunkból az, hogy a sem a közvetlen irányítástól megszabadult egyházak, sem a kialakuló többpártrendszer nem volt képes a várakozásoknak megfelelni. Túl nagy volt a kommunista évtizedek romboló ereje és a kontraszelekcio. Az újjáalakult történelmi pártokban beépülő bomlasztók vették át az irányítást (Szociáldemokraták, Kiszgazdák, KDNP), az egyházi vezetőket pedig négy évtizeden át csak a

pártállam jóváhagyásával nevezhették ki, így önállóságukban, hitelességükben sem a hívek, sem a közvélemény nem bízott.

Amit a kommunista társadalmi kísérlet országaiban a szovjet **katonai erő** ért el, azt a nyugati országokban a **fogyasztói társadalom** tette meg. Mindkét társadalomnak el kellett viselnie, hogy az egyház már nem tudja betölteni kétezer éves csillapító szerepét, sőt az ellene való folyamatos fellépéssel az erkölcsi rend alapjait is kikezdték. Vagyis az irányításból fokozatosan kiszorult az egyház, az egyházi **morális kontroll** egyre kevésbé érvényesül a hatalmi konstrukció és a törvények felett. Ma a keresztény tanítással szöges ellentétben álló olyan tetteket is legalizálhat a világi hatalom, amelyet kétezer éven keresztül meg sem próbált. Abortusz, szexuális szabadság, aberrált kapcsolatok, a házasság szentségének kigúnyolása és semmibe vétele, az egoizmus magasztalása a takarékos és osztozó életmóddal, a nagycsaláddal szemben stb. Ezek az új társadalmi „normák” azonban nem találkoznak az emberek többségének helyeslésével, így a kritikát a modern hatalmi szerkezetek felvetni se nagyon engedik (törölhetnek a közösségi oldalakról). Vagyis az uralmi forma látszólagos változtatása nélkül átrendeződnek a hatalmi viszonyok. **Mindig valami közjó érdekében és annak oldalvizén vezetnek be olyan új normákat, amelyeket rábeszélő megdolgozás nélkül a társadalom soha nem támogatott volna.**

Ha tehát az a kérdés, hogy a keresztény ember részt vegyen-e a politikai életben, támogathatja-e (vagy ellenezheti) a fennálló uralmat, részese lehet-e az uralmat biztosító hatalmi struktúrák valamelyikének (kormány, törvényhozás, bíróságok, ügyészség, erőszakszervezetek), akkor ez ma sajnos nem jól feltett kérdés, mint ahogyan egyértelmű választ sem lehet rá adni. Az ószövetség népe is úgy tudta, hogy bűnös dolog Istentől királyt kérni, az addig a népet megítélő bírák helyett, mégis királyt akart, és a Biblia szerint meg is kapta. A társadalom minden részében van küldetése a keresztény embernek, de vannak olyan részek is, amelyek esetében a küldetése éppen abban áll, hogy nem vesz részt a munkájukban. Nincs minden helyzetre érvényes megoldóképlet. Vegetáriánus ne dolgozzon vágóhídon, hanem szelíden, a példájával, vagy felvilágosító munkájával próbálja elérni, hogy elveit kövessék.

A világon mindenütt látunk olyan dolgokat, hogy az azokban jobb meggyőződésük ellenére vesznek részt az emberek. A kamatra adott kölcsön még nagyapáink idejében is méltatlan volt egy keresztényhez. Az uzsorásokról megvetéssel beszéltek. Ma, ha valaki pénzkölcsönzésből él, önértetesen vállalja és a társadalom inkább irigyli, ha ráadásul sikeres is benne. Régen a hóhér csuklyával fedte arcát, mert noha feloldozta az egyház, az emberek előtt mégis csak szégyellte a mesterségét. Sok évezred kulturális rétegeiből, ellentmondásos hagyományaiból bizony

nehezen lehet kihámozni a követendőt és a mindenképpen tiltandót. A kanti helyes társadalomban senki sem teszi, amit mindenki nem tehet, és senki sem tesz olyat mással, amit magának nem kíván.

Összefoglalóul:

- Mindenki elláthat minden feladatot, ha az nem ellenkezik a lelkiismeretével. Lelkiismeretünk folyamatos kalibrálása és a jézusi normákhoz igazítása életünk legfontosabb feladata.

- A tízparancsolatot, legalább a tiltásokat, tartsuk be a társadalmi érintkezéseinkben, munkánkban, a közéletben – mindig!

- A mindenki számára adott lehetőségekkel (szavazás) élni kell, mert a keresztény élete, nem lehet letakart mécses.

- A törvényhozásban való részvétel (képviselet) komoly és méltó dolga az embernek, így az első tétel figyelembevételével a keresztény is részt vehet benne.

- Aki a lelkiismerete szerint végzi közéleti munkáját, annak könnyen előfordulhat, hogy csak egy ciklusra lesz esélye, esetleg idő előtt le kell mondania. Ezzel számolni kell. Ha drágább a karrier, mint a lelkiismeret, akkor legalább magunknak, családjunknak, közösségünknek valljuk be. Az ellentmondásból fakadó konfliktus garantált, annak feloldásához különösen fontos a hármaskötet, de leginkább a testvéri, közösségi kontrol.

- Itt a Földön, tükör által homályosan látunk. Ezért nem tudjuk megítélni, a közélet minden részletét, de a választás lehetősége ma a miénk, legalábbis az a része, amelyet megengednek nekünk. A nekem és családom számára legmegfelelőbb politikai ajánlatot választom, és nem befolyásol, hogy kik és milyen hangerővel reklámoznak vagy szidalmaznak valakit, valamely politikai erőt. (Érdemes a morális megfontolásokat ezen a területen a tapasztalati és engem közvetlenül befolyásoló tények mögé sorolni. Ugyanis az ítéletalkotásnál a kommunikáció erejétől nem tudunk szabadulni, míg a konkrét gazdasági és más, életünket érintő intézkedések alapján meghozhatjuk a lehető legkevésbé rossz döntést.)

- A választási rendszerünk illeszkedik a világrendszerbe. A világrendszert az újnemesség csoportjai (vagyis a pénzkezelők, befektetők, hitelminősítők, alapkezelők és rendszerfejlesztők) igazgatják, szervezik. Hogy fenntartsák a zavartalan működtetést globális konfliktusokat nem vállalnak, de a társadalmak önvédelmét megszervezni képes rendszereket kiszorítják. Az **egyházak** befolyását alapvetően megtörték, a politikai pártokat **versengő pártrendszerre** alakították (érdekvédő erők helyett), a közösség osztozásban érdekelt alrendszeit (leginkább a **családot**) vehemensen támadják. Aki ma a történelmi fejlődésünk során kikristályosodott morál talaján áll, annak mindezek a **támadott rendszerek a szövetségei. Kik tehát a társadalmi**

alrendszerekben a családon és a közvetlen magánszférán kívül a potenciális szövetségeseink?

A legfőbbek: vallás (egyházi tanítás, oktatás, gyakorlat, karitás, egyházhoz kötődő közösségek)

politika (nemzeti közösség értékeinek, a békének a védelme, nyelvvédelem, kulturális önvédelem, önálló gazdasági mozgáster biztosítása, családvédelem, életvédelem stb.) Ezeket a feladatokat minél jobban betöltő párt preferálása a választásokon. Az ezzel szembenállókat el kell utasítani.

közösség (a nemzeti közösségen belül minél több, horizontálisan kötődő kisebb emberi szövetség szervezése, érték-közösségek létrehozása) /pl. kórus, hobbikörök, hagyományörzők, sportkörök stb./
életvédelmi közösségek szervezése /családok, kisgyermekesek, cserkészet, környezetvédelem, túlélés, közösségekben megélt kereszténység stb./

A következő előadásban a politikai kommunikáció meggyőzési technikáiról lesz szó és arról, hogyan védekezhetünk ellene.

(folytatjuk)

SCHEIN GÁBOR

A KERESZTÉNYSÉGRŐL, MINT POLITIKAI VALLÁSRÓL

Amikor a XIX. század végén a modern teológiai gondolkodásban is mind nagyobb teret nyertek a megértés történeti-kritikai módszerei, a hivatalos egyházi állásfoglalások árnyékában, amelyek egyházpolitikai eszközökkel és tanítóhivatali ítéletekkel egyaránt megkísérelték védelmükbe venni a megelőző korok ortodoxnak vélt teológiáját a történeti gondolkodást elsajátító teológiákkal szemben, bár az evangéliumi textusok egy jöttányit sem változtak, a szöveg lassan mégis megújult, és olyasmiről derült ki róla, amit senki sem várt, és amit a korábbi teológiai rendszerek védelmezői joggal éreztek veszélyesnek. Kiderült ugyanis, hogy az evangéliumok sűrű politikai textust alkotnak. Jézus szavai és az evangélisták által megörökített viták egyszerre vonatkoznak az őszövetségi hagyományokra, az isten országának